

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان:

بررسی حریم خصوصی در حقوق کیفری ایران با نگاهی به اسناد بین المللی

استاد راهنما:

دکتر هوشنگ شامیباتی

استاد مشاور:

دکتر مجتبی فرح بخش

نگارش:

حنیفه نوحه خوان

زمستان ۱۳۹۱

چکیده

پژوهش حاضر به کنکاش در خصوص حریم خصوصی در حقوق کیفری ایران با نگاهی به اسناد بین‌المللی پرداخته است که به شکل اختصار می‌توان چنین بیان کرد حریم خصوصی آن قسمت از خصوصیات یا ویژگی‌های مربوط به فرد است که دیگران حق دخالت در آن را بدون رضایت شخص ندارند. به تعبیری دیگر حق خلوت نیز می‌نامند. حمایت کیفری از حق خلوت افراد از نظر حقوقی عبارت است از تدابیری که قانونگذار برای جلوگیری از تعرض به زندگی خصوصی افراد و شخصیت معنوی آنان در قانون در نظر گرفته و تجاوز به آن مستلزم حمایت از بزه‌دیده و اعمال کیفر بر فرد خاطی می‌باشد. حریم خصوصی یک مفهوم نسبی است که نسبت به فرهنگها و نظامهای اجتماعی معنای متغیر دارد.

مفهوم آزادی و کرامت انسانی از بنیانهای فلسفی این واژه را تشکیل می‌دهند که به این موضوع به کرات در کتاب آسمانی مسلمانان مورد خطاب قرار گرفته است.

در قانون ایران بطور سنتی محل سکونت و سایر ابعاد جسمانی و خانوادگی اشخاص در قانون مجازات اسلامی و سایر قوانین متفرقه از تعرض مصون مانده اما ابعاد ذهنی مورد مصونیت قرار نگرفته است. در اسناد بین‌المللی نیز در ماده ۱۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر و ماده ۱۸ اعلامیه اسلامی حقوقی بشر بصورت خاص و شفاف به حمایت از حریم خصوصی پرداخته است.

در بخش دوم تحقیق حاضر، قوانین عام و کاربردی و خاص در ارتباط با ابعاد مختلف حریم خصوصی افراد و همچنین وضعیت حریم خصوصی در اسناد بین‌المللی مورد بررسی قرار گرفته است.

حریم خصوصی در سه بخش دسته بندی شده است: ۱. حریم خصوصی جسمانی ۲. حریم خصوصی ارتباطات و اطلاعات ۳. حریم خصوصی اعتقادات. ناقضان حریم خصوصی جسمانی و حریم خصوصی ارتباطات و اطلاعات، با واکنش کیفری از سوی قانون مواجه می‌شوند، اما هیچ عواقبی برای ناقضان حریم خصوصی اعتقادی در نظر گرفته نشده است.

واژگان کلیدی: حریم خصوصی، آزادی، انسان، حق، قانونگذار.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۵	سؤالات اصلی
۵	سؤالات فرعی
۵	فرضیه‌های اصلی
۶	فرضیه‌های فرعی
۹	بخش اول:
۹	تحلیل مفاهیم و مبانی نظری
۱۰	فصل اول: تحلیل مفاهیم
۱۰	بند اول: مفهوم لغوی
۱۲	بند دوم: مفهوم حقوقی
۱۵	بند سوم: مفهوم قانونی
۱۵	بند چهارم: از منظر روانشناسی
۱۵	۱. ویژگی‌های حریم شخصی
۱۶	۲. عوامل تشکیل دهنده از نظر روان شناسی
۱۸	بند اول: حریم خصوصی از منظر اندیشمندان
۲۱	بند دوم: نسبیت حریم خصوصی
۲۳	بند سوم: افکار عمومی و حریم خصوصی
۳۰	بند اول: آزادی در دیدگاه هابز
۳۱	بند دوم: آزادی از نظر جان لاک
۳۲	بند سوم: در آزادی عقیده و بیان
۳۵	بند اول: حق
۳۵	الف: تحلیل مفهوم حق
۳۶	ب: نسل سه گانه حق
۳۷	بند دوم: کرامت
۳۷	الف: مفهوم کرامت

- ب: مبانی و تکوین کرامت ۳۹
- ج: کرامت ذاتی انسان در قرآن ۴۰
- د : کرامت ذاتی انسان در قانون اساسی ۴۲
- ه : کرامت ذاتی انسان در حقوق کیفری ۴۴
- ۱- آثار و مقتضیات کرامت انسان در حقوق کیفری ماهوی ۴۵
- ۲- آثار و مقتضیات کرامت انسانی در حقوق کیفری شکلی ۴۵
- بند اول: حریم خصوصی بدنی ۴۶
- بند دوم: حریم خصوصی روانی ۴۷
- بند سوم: حریم خصوصی فیزیکی ۴۸
- بند چهارم: حریم خصوصی ارتباطی ۵۰
- بند پنجم: حریم خصوصی اطلاعاتی ۵۲
- بند ششم: حریم خصوصی در عموم ۵۳
- بند هفتم: حریم خصوصی ژنتیکی ۵۳
- بند اول : چاره اندیشی در برابر قدرت دولت ۵۶
- بند دوم: نقش وضعیت اضطراری در دخالت دولت ۵۷
- بند سوم: صلاحیت اختیاری دخالت دولت ناشی از اختیار قانون ۵۸
- بند چهارم: روش های کنترل سو استفاده از قدرت ۵۹
- بخش دوم :** ۶۰
- حریم خصوصی در پرتو قوانین داخلی و اسناد بین المللی** ۶۰
- بند اول: حریم خصوصی در قانون اساسی مشروطه ۶۳
- بند دوم: حریم در قانون اساسی بعد از انقلاب ۵۷ ..... ۶۵
- بند اول: هتک حرمت منزل ۶۸
- ۱ - ورود به منزل و مسکن دیگری توسط اشخاص عادی ۶۹
- ۲- ورود مأموران به منزل دیگری ۶۹
- بند دوم :حرمت مرسولات، مخابرات و مکالمات تلفنی افراد ۷۰
- مزاحمت تلفنی ۷۱
- بند سوم : افشای اسرار حرفه‌ای ۷۱
- بند چهارم: قذف ۷۲

- ۷۲ ..... قذف پدر و جد پدری نسبت به فرزندان
- ۷۳ ..... بند پنجم: افترا
- ۷۳ ..... ۱- افترای ساده
- ۷۳ ..... ۲- افترای عملی
- ۷۴ ..... بند ششم: نشر اکاذیب
- ۷۴ ..... بند هفتم: توهین
- ۷۵ ..... ۱- توهین ساده
- ۷۵ ..... ۲- توهین مشدده
- ۷۵ ..... بند هشتم: توقیف یا حبس یا اخفای غیر قانونی
- ۷۵ ..... ۱- توسط افراد عادی
- ۷۶ ..... ۲- توسط مأمورین و مقامات دولتی
- ۷۶ ..... بند نهم: تهدید اشخاص
- ۷۷ ..... ۱- تهدید به قتل یا ضررهای دیگر
- ۷۷ ..... ۲- اخذ نوشته یا سند یا تهدید
- ۷۸ ..... بند دهم: آدم ربایی
- ۷۸ ..... بند اول: قانون جرایم رایانه ای
- ۸۲ ..... ۱- حریم جنسی در قانون جرایم رایانه ای
- ۸۳ ..... ۲- حریم روانی و حیثیتی در قانون جرایم رایانه ای
- ۸۵ ..... ۳- صلاحیت
- بند دوم: قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌کنند
- ۸۵ ..... بند سوم: قانون نحوه اهدای جنین
- ۸۸ ..... ۱- لزوم محرمانگی زوجین دهنده و گیرنده جنین
- ۸۸ ..... ۲- بعد قانونی
- ۹۲ ..... ۳- تشریفات رسیدگی و دستگاه نظارت به درخواست جنین
- ۹۳ ..... بند چهارم: قانون مطبوعات
- ۹۴ ..... بند پنجم: قانون استفاده از بی سیم های اختصاصی و غیر حرفه ای (آماتوری)
- ۹۴ ..... بند ششم: قانون وکالت و مقررات مربوطه

- بند هفتم : قانون کارشناسان رسمی ۹۵
- بند هشتم : مقررات تخلفات صنفی و حرفه‌ای پزشکان و مشاغل وابسته ۹۶
- استثنائات قانونی ۹۶
- بند نهم : قانون مرکز آمار ایران ۹۸
- بند دهم : قانون مالیاتهای مستقیم ۹۸
- بند یازدهم : قانون مربوط به رسیدگی به داریی وزراء و کارمندان دولت اعم از
کشوری و لشکری و ۹۹
- بند دوازدهم : آیین نامه مترجمان رسمی ۹۹
- بند سیزدهم : قانون اسناد رسمی ۹۹
- بند چهاردهم : قانون تأسیس بورس اوراق بهادار ۹۹
- بند پانزدهم : قانون تشکیل شرکت پست ۱۰۰
- بند شانزدهم : قانون تأسیس شرکت مخابرات ۱۰۰
- بند هفدهم : آیین نامه اجرایی سازمان زندانها ۱۰۱
- بند هجدهم : قانون آزادی اطلاعات ۱۰۱
- بند اول : افراد مجاز در امر کشف جرم ۱۰۴
- بند دوم : محدوده اختیارات ضابطین ۱۰۵
- بند سوم : ورود به منزل ۱۰۶
- بند چهارم : مداخله دیگران ۱۰۷
- بند پنجم : حریم روانی افراد ۱۰۷
- بند ششم : اسناد و مراسلات ۱۰۸
- بند هفتم : ارتباطات کلامی ۱۰۹
- بند هشتم : حریم حیثیتی افراد ۱۰۹
- حریم خصوصی از لایحه تا طرح ۱۱۱
- فصل دوم: حریم خصوصی جسمانی ۱۱۲
- فصل سوم: حریم خصوصی منزل ۱۱۲
- فصل چهارم: حریم خصوصی در محل کار ۱۱۲
- فصل پنجم : حریم خصوصی اطلاعات ۱۱۴
- فصل ششم : حریم خصوصی ارتباطات ۱۱۵

- فصل هفتم: مسولیت های ناشی از نقض حریم خصوصی ۱۱۶
- بند اول : آزادی و برابری در اعلامیه ۱۲۰
- بند دوم: حقوق و آزادی های شخصی در اعلامیه جهانی ۱۲۱
- بند سوم : ممنوعیت شکنجه در اعلامیه جهانی حقوق بشر و کنوانسیون های بین المللی
..... ۱۲۲
- در ایران ۱۲۳
- بند چهارم: وظایف فردی افراد در برابر جمع در اعلامیه ۱۲۴
- بند اول: آزادی های معنوی و حقوق مدنی و سیاسی اشخاص در اعلامیه جهانی حقوق
بشر ۱۲۹
- بند دوم: حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۱۳۲
- بند اول : کنوانسیون اروپایی حقوق بشر ۱۴۰
- بند دوم: کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر ۱۴۲
- بند سوم: کنوانسیون جرایم سایبر و پروتکل الحاقی آن ۱۴۳
- الف: عناصر تشکیل دهنده کنوانسیون ۱۴۴
- ب: محرمانگی و کنوانسیون جرایم سایبر ۱۴۵
- ج: جرایم سایبر راجع به جرم انگاری اعمال نژادپرستانه و بیگانه ستیزانه بوسیله
سیستم های رایانه ای ۱۵۰
- بند چهارم: کنوانسیون حقوق کودک و مجهول ماندن صاحبان جنین و دریافت کننده
..... ۱۵۰
- الف: قرارداد بین المللی راجع به جلوگیری از معامله نسوان کبیره ۱۵۳
- ب: قرارداد تکمیلی رفع منع بردگی و برده فروشی و عملیات و ترتیباتی که مشابه
بردگی است ۱۵۴
- بند اول : اتحادیه بین المللی ارتباطات از راه دور ۱۵۴
- بند دوم : کنفرانس بین المللی حقوق سبز اعلامیه تهران ۱۵۵
- نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۵۶**

مقدمه

۱. بیان مسئله

واژه حریم خصوصی ابتدا به ساکن لفظی است که از لحاظ ریشه و مبانی با فطرت انسانی سروکار دارد. انسان ذاتاً آزاد خلق شده بدین لحاظ ناخودآگاه طالب احترام به عقیده و عمل خویشتن است. اینکه بشر زاده‌ی افکار است و افکار خواهان آزادی بحثی در آن نیست؛ اما این آزادی و چگونگی حفظ آن، همیشه دغدغهی فیلسوفان، نظریه پردازان، سیاست مداران بوده و از مسائل مناقشه‌زا به شمار می‌آید. این غیرقابل انکار است که بشر آزاد آفریده شده، اما سؤال این است که آزادی اش باید تا چه حدی باشد تا هم حقوق دیگران حفظ شود و هم حقوق فردی خودش محدود نگردد؟

اگر بخواهیم حریم خصوصی را موشکافانه مورد بررسی قرار دهیم بدون شك مبحث آزادی نیز جزء مهمی از این تحقیق خواهد بود.

«تا بشر کامل نشده باید عقاید مختلف و متفاوت موجود باشد.»^۱ تا به تکامل و انسانیت حقیقی دست یابد پس برای حمایت از تکامل و تعالی انسان، حراست از حریم خصوصی که خود منزلگاهی برای رسیدن به مقصود است، امری مهم قلمداد می‌گردد.

در قوام این موضوع کرامت ذاتی انسان در تعالیم الهی مورد توجه قرار گرفته است. در تعالیم مسیحیت، همه انسانها از حقوق مساوی برخوردارند و چون هر فردی آیتی از خدا متصور است لذا نباید آلت دست حکومت قرار گیرد. در آموزه‌های اسلامی نیز انسان از شرافت و کرامت ذاتی برخوردار است و براساس این کرامت بر سایر مخلوقات ارجح گردید. آیه ۷۰ سوره اسرا که می‌فرماید «همانا بنی آدم را کرامت بخشیدیم و آن را بر صحرا و دریا مسلط کردیم و بر بسیاری از مخلوقات خویش برتری دادیم» مؤید این مطلب است.

حریم خصوصی در حقیقت حق خلوتی است که دیگران بدون اجازه حق ورود یا اطلاع یافتن

^۱ - صناعی، محمود؛ آزادی فرد و قدرت دولت؛ انتشارات هرمس؛ ۱۳۸۴؛ چاپ پنجم؛ ص ۲۵۸.

از آن را ندارند و با گسترش جوامع بشری و پیچیده‌تر شدن روابط بین انسانها و با قدرت حکام، حریم خصوصی اهمیت یافته قلمرو این موضوع ناظر به مسائلی است که تنها در حیطه موضوعات شخصی افراد بوده که ذیحق به هیچ وجه تمایلی به افشای آن ندارد.

کمال آدمی یعنی پروراندن و تکمیل کردن استعدادهای خویش به عالی‌ترین و متعالی‌ترین وجه. آنچه آدمیان را زیبا و ارزنده می‌سازد، رشد فردیت و تجلی استعدادهای نهانی آنان است و هر چه فردیت قوی‌تر شود حیات در فرد نیرومندتر و باشکوه‌تر می‌گردد و در نتیجه حیات اجتماع که از افراد مرکب است نیرومندتر می‌شود. لزومی ندارد رعایت حقوق دیگران مانع تکامل فرد شود برای اینکه به طبیعت هر فرد فرصت تجلی داده شود لازم است که هر فرد مجاز باشد زندگی خاص خود را داشته باشد. هر عصری در تاریخ که موفقیت‌های بزرگ داشته، عصری بوده است که آزادی به شکل مطلوب در اختیار افراد جامعه انسانی قرار داده شده است. حتی در یک حکومت استبدادی اگر در زیر آن آزادی منش و حریم خصوصی افراد محفوظ مانده باشد، تأثیرات بدش کمتر مشهود است. آنچه فردیت و تجلی کمال انسان را تباہ می‌کند، استبداد و ستمگری است. خواه گفته شود که بدان وسیله اراده خداوندی را مجری می‌سازند و یا قوانین انسانی را.

انسان در ذات خود موجودی اجتماعی است و حضورش در اجتماع نیز از اصول و مبانی نظری فطری پیروی می‌کند. ورود انسان به جامعه و گریز از زندگی فردی ریشه در فلسفه حیات یعنی به سوی کمال و سعادت دارد با این حال زندگی در اجتماع فرد را از داشتن امور شخصی و خصوصی محروم نمی‌سازد. هر کس حق دارد میزان آگاهی سایرین از مسائل فردی خود را به حداقل برساند و از آنها انتظار احترام به حریم شخصی‌اش در کلیه ابعاد آن داشته باشد. این سایرین اعم از شهروندان و دولت است.

مطالعه تاریخی نشان می‌دهد مسئله حریم خصوصی کم و بیش در همه جوامع مطرح بوده

است اما دغدغه حمایت از حریم خصوصی از مسائل جدی جوامع امروز و زائیده تحولات مختلف صده اخیر است. در گذشته فرد انسانی در پس نظامات سیاسی، اجتماعی، شبه دینی و فلسفی قرار داشت، اما در جوامع امروز انسان سوژه‌ای خودمختار و دارای هویت و هستی مستقل از نظامات کلی شناخته می‌شود که دارای حقوق و آزادی‌های ذاتی است. این هویت مستقل می‌تواند در خصوص کم و کیف روابطش با جامعه و دولت تصمیم‌گیری کند و حوزه‌ای برای خود تعریف کند که مصون از تعرض جامعه و دولت باشد.

افلاطون در کتاب «قانون» که چهار قرن پیش از میلاد نوشته است، نسبت به استثناء کردن زندگی خصوصی شهروندان از قلمرو قانونگذاری هشدار داده بود. در قرن نوزدهم «جان استوارت میل» فیلسوف انگلیسی با تعبیری چون «امور مربوط به شخص» در برابر «امور مربوط به دیگران» در واقع به همین قلمرو اشاره می‌کند. میل می‌گفت: «هیچ‌کس مایل نیست که قانون در تمام جزئیات زندگی خصوصی‌اش دخالت کند. لذا فیلسوفان حقوق کیفری بر آن شدند تا قلمرو خصوصی را از تیررس شدیدترین شکل مداخله دولتی دور نگه دارند.

«مصادق‌های حریم خصوصی عبارتند از حریم خصوصی مربوط به تن، حیثیت، مسکن، نامه‌ها و اسرار و به عبارت کلی‌تر حریم ارتباطات و اطلاعات، در سالهای اخیر پخش تصاویر افراد بدون اجازه آنها در مطبوعات نیز یکی از مصادیق دیگر حریم خصوصی مورد توجه گرفته است»^۱ حریم خصوصی با آزادی و استقلال انسان و حق تعیین سرنوشت برای خود ارتباط تنگاتنگی دارد زیرا فضای لازم برای رشد و تکامل شخصی افراد را فراهم می‌آورد.

حریم شخصی دارای ویژگی‌هایی است از جمله: (۱) حریم شخصی جنبه بیرونی داشته و فضای فیزیکی را شامل می‌شود، (۲) حریم شخصی مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و خصلت‌های فردی، عاطفی و روانی را نیز شامل می‌شود، (۳) فقط بعضی افراد که مورد قبول و تأیید

^۱ - رحمدل، منصور؛ حق انسان بر حریم خصوصی؛ مقاله؛ مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۸۴، شماره ۷۰، ص ۱۳۰.

شخص باشند می‌توانند وارد حریم شخصی فرد شوند، (۴) حد و حدود حریم شخصی با جسارتها و ویژگی‌های فردی شخص تعیین می‌شود.

مفهوم حریم خصوصی نسبت به نوع حکومت، و در سایه تحولات و پیشرفت‌های صنعتی و الکترونیکی متغیر خواهد بود و قلمرو آن در هر فرهنگ و نظام اجتماعی تفاوت دارد.

با وجود شیوه‌های جدید ارتباطات از جمله ایمیل و بلوتوث بیم آن می‌رود که این دستاوردها به راحتی می‌تواند تهدیدی بر نقض حریم شخصی به شمار آید. لذا با وجود چنین پیشرفتهایی حمایت از این حوزه دشوارتر از عصرهای پیشین خواهد بود.

در یک جمع‌بندی کلی می‌توان عناصر تهدید کننده یا مزاحم حریم خصوصی را در چهار دسته طبقه‌بندی کرد: ۱- دولت، ۲- مؤسسات و نهادهای خصوصی، ۳- مصالح اجتماعی، ۴- اشخاص حقیقی.

از نیمه نخست قرن بیستم بشریت فגיע‌ترین کشتارها را به چشم خود دید تا جایی که نسل‌کشی به امری عادی مبدل گشته بود. ترس آن می‌رفت که قباحت کشتار نیز از بین برود. این تجربیات تلخ افکار عمومی را به سوی تدوین لایحه‌ای در تضمین حقوق بشر سوق دارد. پس از پیشنهاد، اعلامیه جهانی حقوق بشر در ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ با ۴۸ رأی موافق و هیچ رأی مخالف و ۸ رأی ممتنع به تصویب رسید.

حوزه‌های حمایتی اعلامیه را به صورت ذیل می‌توان تقسیم‌بندی کرد.

مواد ۲ و ۱، در حمایت از آزادی و برابری است، مواد ۳ الی ۱۱ به حمایت از حقوق و آزادی‌های شخصی و ماده‌های ۱۲ تا ۱۷ به حقوق فرد در مناسباتش با گروه‌های اجتماعی و مواد ۱۸ الی ۲۱ به آزادی‌های معنوی و حقوق مدنی و سیاسی، ماده‌های ۲۲ تا ۲۷ به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و مواد ۲۸، ۲۹ و ۳۰ به وظایف فرد در برابر جوامع را مورد حمایت خود قرار داده است. در غالب اسناد بین‌المللی حریم خصوصی از حمایتی ویژه

برخوردار گردیده است.

۲. اهداف پژوهش

این تحقیق که پژوهشی در چگونگی حمایت از حق خلوت تابعین جمهوری اسلامی ایران و چگونگی تطابق قوانین داخلی با موازین بین‌المللی است غایت هدف خود را تلاش برای کشف و تبیین چگونگی حفظ «ذات آزاد بشریت در سایه حریم خصوصی» در مواجهه شدن با اجتماع و حاکمیت است. تا با تکیه بر یافته‌های اندیشه‌های بشری قانونگذار تدابیری در مسیر تکامل بشریت اتخاذ کند و در تبیین این موضوع می‌باشد که مصلحت جامعه تا چه میزانی اقتضاء می‌کند که افراد جامعه در تعامل با یکدیگر و حکومت حریم شخصی خود را محدود کنند.

۳. سوالات و فرضیات تحقیق (بیان روابط بین متغیرهای مورد مطالعه)

سوالات اصلی

۱. آیا قانونگذار در حقوق کیفری ایران به حریم خصوصی توجه کرده است؟
۲. اعلامیه‌ها و کنوانسیونهای جهانی به چه میزان به حریم خصوصی افراد بها داده‌اند؟

سوالات فرعی

۱. ضرورت جامعه تا چه حد ایجاب می‌کند که آزادی فرد را محدود کرد؟
۲. آیا حکومت تهدیدی بر حریم خصوصی است؟

فرضیه‌های اصلی

۱. حریم خصوصی بنا به نظر شخصی سه جنبه دارد: (۱) جنبه فیزیکی و جسمانی، (۲) روابط اجتماعی و خانوادگی و (۳) جنبه ذهنی و عقیدتی. به نظر می‌رسد با عنایت به اینکه جامعه ما یک جامعه سنتی است و بالطبع قانونگذار در احترام گذاری به این سنت‌ها لاجرم از حریم جسمانی، فیزیکی و روابط اجتماعی و خانوادگی حمایت شدید نموده است که برای

ناقضان آن مجازات معین و شفاف تعیین نموده است. اما به نظر می‌رسد از آنجایی که شکل‌گیری حکومت را از جمع افکار می‌پندارد لذا جهت پایداری آن مصلحت است که همه در یک خط فکری برخوردار باشند. لذا حمایت از اندیشه‌های فلسفی گوناگون قابل تصور نمی‌باشد.

۲. با توجه به عوامل دخیل در تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر و سایر اعلامیه‌ها و همچنین مهمترین اهداف آنها که حفظ منع و کمک به گسترش آن و حمایت از حقوق اساسی بشر می‌باشد؛ می‌توان گفت این منابع به راحتی تمام ابعاد حقوق اساسی و اولیه بشر مورد حمایت قرار داده است.

فرضیه‌های فرعی

۱. مقوله انسان بدون تصور جامعه قابلیت بحث و بررسی را ندارد. لذا انسان تنها هیچ تضاد و مشکلی نخواهد داشت اما انسان در درون جامعه جهت تعامل و حفظ حیات و حقوق بنیادین خود سعی در مصلحت اندیشی به نفع خویشتن است، که در اینجا به نظر می‌رسد هر چه جامعه متمدن‌تر، روابط انسانی پیچیده‌تر خواهد بود و آزادی انسانها نیز محدود خواهد شد. اما این محدودیت در آزادی با تدوین قوانین در حفظ حقوق و آزادی افراد، باعث رشد حفظ حریم شخصی خواهد بود.

۲. آزادی افراد و قدرت دولت همیشه در تقابل با یکدیگر قرار می‌گیرند و تاجایی از آزادی تابعین حمایت می‌شود که منافع حکمرانان به مخاطره نیفتد.

۴. پیشینه پژوهش

در خصوص موضوع تحقیق حاضر در سالهای پیش تحقیقاتی انجام شده است. اما غالباً قوانین حمایتی داخلی را از حیث عنصر مادی، قانونی و روانی مورد توجه قرار داده بودند. در این باره می‌توان به پایان نامه های خانم ها نیوشا قهرمانی با موضوع «مطالعه تطبیقی حریم

خصوصی در حقوق کیفری ایران و انگلستان» در دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز و حمیده غلامی رکن آبادی: «حمایت کیفری از جرایم خصوصی اشخاص در خصوص حقوق ایران» در دانشکده حقوق دانشگاه پیام نور تهران و مهلا ملکی: «حریم خصوصی اشخاص در حقوق ایران» واقع در دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز و آقایان مهدی آماده با موضوعیت: «حریم خصوصی افراد در حقوق کیفری ایران و تطبیق آن با فقه امامیه» فارغ التحصیل از دانشکده حقوق و علوم انسانی دانشگاه پیام نور تهران و سیدباسم موالی زاده: «بررسی تطبیقی حق حریم خصوصی در اسناد و رویه های بین المللی و نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران» واقع در دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی. باوجود پیشینه های مورد اشاره در این تحقیق سعی گردیده از دوباره گویی پرهیز شود و در تحقیق حاضر سعی بر آن شده تا خلاءهای پژوهشی پیشین در کنار پاسخ به فرضیات ذهنی بررسی گردد.

۵. روش پژوهش و گردآوری اطلاعات

در اجرای کار پژوهشی از شیوة کتابخانه‌ای و با استفاده از منابع مکتوب از جمله کتب، پایان‌نامه، مجلات قوانین داخلی، اسناد بین‌المللی، مطبوعات و منابع جدید از جمله سایت‌های معتبر اینترنتی مدد گرفته شده است و یافته‌ها به صورت توصیفی و تحلیلی ارائه شده است.

۶. سازماندهی تحقیق

پژوهش حاضر متشکل از دو بخش می‌باشد. هر بخش دارای ۲ فصل می‌باشد. در بخش نخست تحلیل مفاهیم و مبانی نظری حریم خصوصی مورد بررسی قرار گرفته است که خود شامل دو فصل می‌باشد که فصل اول به تحلیل مفاهیم و در فصل دوم به مبانی نظری و مظاهر

حریم خصوصی اشاره شده است. و بخش دوم با عنوان حریم خصوصی در پرتو قوانین داخلی و اسناد بین‌المللی در برگزیده دو فصل به بررسی قوانین داخلی ماهوی و شکلی داخلی آن در فصل اول، و در فصل دوم به کندوکاو در اسناد بین‌المللی پرداخته است.

بخش اول:

تحلیل مفاهیم و مبانی نظری

فصل اول : تحلیل مفاهیم

در این فصل به بیان مفهوم حریم خصوصی را از دیدگاه علم لغت و حقوق و قانون ایران به طور تفصیل خواهیم پرداخت.

مبحث اول : مفهوم حریم خصوصی

برای ورود در هر حوزه‌ای لازم است که بدوا تعریفی ارائه شود تا قلمرو آن مشخص گردد در این صورت به راحتی میتوان در آن عرصه داشته‌هایی را عرضه نمود. در این گفتار ما به تعاریف خواهیم پرداخت.

گفتار اول : مفهوم لغوی و اصطلاحی

در این قسمت مفهوم حریم خصوصی را از نظر لغوی و از دیدگاه قانونگذار ایران و از منظر علم حقوق به طور تفصیل مورد بررسی قرار خواهیم داد.

بند اول : مفهوم لغوی

واژه‌ی حریم در لغت نامه دهخدا بدین معانی شمرده شده است: بازداشتن از ... ، بازداشت شده و حرام کرده شده که مس آن جایز نیست. چیزی که حرام باشد و دست بدان نتوان زد.^۱
حریم در لغت نامه معین: از آنچه از پیرامون خانه و عمارت که بدان متعلق باشد. مکانی که حمایت و دفاع از آن واجب باشد.^۲
حریم در لغت نامه عمید: آنچه حرام شده و مس آن جایز نباشد؛ پیرامون و گرداگرد خانه و عمارت، مکانی که حمایت و دفاع از آن واجب باشد.^۳

۱- دهخدا، علی اکبر لغت نامه؛ انتشارات دانشگاه تهران؛ ۱۳۷۷؛ چاپ دوم دوره جدید؛ جلد ۶؛ ص ۸۹۰۴ .

۲- معین، محمد لغت نامه؛ انتشارات امیرکبیر؛ جلد ۱؛ ص ۱۴۲۶ .

۳- عمید، حسن؛ لغت نامه؛ انتشارات سکه؛ ۱۳۸۹؛ چاپ اول؛ ص ۵۴۲ .

علاوه بر بحث حریم، معانی خصوصی را بین لغت دانان نیز مورد بررسی قرار داده ایم: در بدو توجه به این کلمه، معنای مخالف آن نیز به ذهن متبادر می‌گردد و مفهوم خصوصی در مقابل عمومی قرار می‌گیرد.^۱

در لغت نامه معین برای واژه‌ی خصوصی، کلماتی چون شخصی، داخلی، زندگی خصوصی اشخاص آمده است.^۲

در فرهنگ لغت انوری: ۱- مخصوص فرد یا عده معینی، اختصاصی یا ویژه؛ مقابل عمومی ۲- مخصوص شخص، شخصی، محرمانه و غیرعلنی ۳- صمیمی ۴- دارای موقعیت بهتر از دیگران؛ ویژه ۵- مربوط به اشخاص حقیقی و حقوقی خارج دولت یا حوزه کارهای دولتی.^۳ جا دارد که معنی این عنوان را در ترمینولوژی حقوقی نیز جستجو کنیم که دکتر لنگرودی حریم را در موضوع ۶۰۴۰ آن کتاب، چنین تعریف می‌نماید:

حریم: ماده ۱۳۶ قانون مدنی آن را تعریف کرده است. حریم از يك جهت به معنی منع است زیرا تعرض دیگران به حق صاحب حریم ممنوع است. از نظر ما عناصر حریم چنین است:

اول- وجود ملك ولو به صورت اختصاص

دوم- وجود موات در جوار آن در املاك معمور حریم نیست. (جواهر ۶ / ۸۳)

سوم- راه کمال انتفاع آن ملك نیاز به قسمتی از موات محاور افتد و این به حسب اشیاء مختلف متفاوت است.

اخیراً به موجب قانون خاص برای پاره‌ای چیزها حریم مقرر گردیده است. مانند حریم خطوط

برق و حریم لوله نفت، حریم را مستقلاً می‌توان مورد مقایسه قرار داد.^۴

^۱ دهخدا، علی اکبر؛ همان؛ جلد ۷؛ ص ۹۸۳۹.

^۲ معین، محمد؛ همان؛ جلد ۱؛ ص ۱۴۲۶.

^۳ انوری، حسن؛ لغت نامه فرهنگ سخن؛ انتشارات سخن؛ جلد ۴؛ ص ۲۷۷۱.

^۴ جعفری لنگرودی، محمدجعفر؛ ترمینولوژی حقوق؛ انتشارات گنج دانش؛ سال ۱۳۸۸؛ چاپ چهارم؛ ص ۱۶۵۳.

بند دوم: مفهوم حقوقی

اما اصطلاح حریم خصوصی نه تنها در لغت نامه‌ها بلکه در ترمینولوژی حقوقی که لغت نامه حقوقی محسوب می‌گردد، تعریف نشده و صرفاً اشاره به معنای حریم از نظر اموال و مالکیت شده است. از آنجایی که حریم خصوصی وارد حقوق ایران نگردیده، لذا دکتر لنگرودی از ورود به این اصطلاح خودداری نموده اند. که نشانگر این مطلب می‌باشد که هنوز حریم خصوصی، به اصطلاح حقوقی وار نشده و رایج نگردیده؛ و هنوز حقوق ایران به تمامی معانی این اصطلاح محجور است.

به طور کلی می‌توان گفت حریم آن قسمت از خصوصیات یا ویژگی های مربوط به فرد است که دیگران حق دخالت در آن را بدون رضایت شخص ندارند.

« حمایت کیفری از حریم خصوصی افراد از نظر حقوقی عبارت است از تدابیری که قانون گذار برای جلوگیری از تعرض به زندگی خصوصی افراد و شخصیت معنوی آنان در قانون در نظر گرفته و تجاوز به آن مستلزم حمایت از فرد مجنی علیه، با اعمال کیفر در مورد فرد خاطی می‌باشد.

وجه تمایز جرایم علیه حریم خصوصی افراد از سایر جرایم در این است که قلمرو این جرایم تابع حیات انسان می‌باشد.»^۱

حریم خصوصی را می‌توان قلمرویی از زندگی هر فرد دانست که انتظار دارد دیگران بدون رضایتش به آن قلمرو وارد نشوند یا به اطلاعات آن قلمرو دسترسی نداشته باشند. منازل، اماکن خصوصی افراد، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی از مهم ترین عرصه های حریم خصوصی هستند. ورود بدون اجازه به منازل و اماکن خصوصی، ایست و بازرسی‌ها و تفتیش های بدنی، رهگیری انواع مکالمات و ارتباطات، دسترسی به اطلاعات شخصی، افشای مسائل

---

^۱ - ملکی، مهلا؛ حریم خصوصی اشخاص در حقوق ایران؛ پایاننامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی ۱۳۸۳؛ ص